

ВІСНИК ЦЕНТРУ

У пошуках виходу з політичної кризи: як знайти демократичну країну

Нинішня політична криза зумовлена тим, що в Україні досі не створено інститутів захисту політичної конкуренції та демократичних свобод. Важливо, аби вона була вирішена легітимним і конституційним чином: чи то через визнані легітимними дострокові вибори, чи то через досягнення компромісу в переговорах. Однак набагато важливіше, аби вона послугувала всім політичним силам поштовхом для здійснення реформ, спрямованих на захист української демократії

Політична криза – наслідок незахищеності демократії

Політична криза в Україні стала можливою через відсутність інститутів, які гарантують демократичні права і свободи.

Політичні зміни, що відбулися з останніми президентськими виборами року, принесли важливі демократичні свободи: проведено вільні парламентські вибори, існує свобода слова, свобода зібрання, свобода політичної конкуренції, сильна опозиція, почало формуватися громадянське суспільство. Однак за два роки не створено основних демократичних інститутів, які захистили б і утвердили здобуті демократичні свободи. Державну машину використовують як адміністративний ресурс у політичній боротьбі, Конституційний Суд виявився недієздатним, судова система не здійснює правосуддя, права опозиції законодавчо не захищено, організація політичних партій далека від стандартів демократії, інструменти впливу громадянського суспільства на владу існують лише формально. Жоден з урядів не здійснив потрібних для цього реформ. Жоден з урядів не працював за стандартами публічної політики, не запровадив демократичної системи ухвалення політичних рішень, що дало б змогу опозиції та громадськості впливати на урядову політику.

Відсутність таких інститутів викликає у будь-якої влади відчуття безкарності,

а в опозиції – маргіальності, що веде до радикалізації методів політичної конкуренції. Ці засоби політичної боротьби дедалі більше віддаляються від принципів демократії і верховенства права: коаліція неконституційним способом поповнює більшість, коаліція та опозиція ухвалюють закон про Кабінет Міністрів, низка норм якого суперечить Конституції, Президент відмовляється виконувати рішення Верховного Суду щодо відновлення на посаді одного з губернаторів. Як наслідок вільна політична конкуренція вийшла за правові рамки і призводить до ерозії демократії і верховенства права.

Дострокові вибори – шанс без гарантій

У разі гострих політичних криз досвід розвинених демократій свідчить на користь застосування дострокових парламентських виборів. Коли політичні еліти не можуть вирішити конфлікт самостійно і легітимно, дострокові вибори дають змогу отримати мандат від народу, що є єдиним джерелом і носієм влади, і таким чином відновити порушену легітимність і влади, і опозиції, і розсудити сторони конфлікту. Так було у Великій Британії взимку 1979 року, коли кабінет Маргарет Тетчер змінив уряд Джона Каллагана внаслідок дострокових парламентських виборів і став одним з найуспішніших урядів реформаторів. Так було у багатьох інших демократичних країнах.

Тим часом...

4 квітня в рамках проекту “Спроможність до аналізу соціально-економічних результатів і потенціалу” відбулося обговорення припущень демографічної моделі. На обговореннях були присутні урядові партнери проекту: Міністерство економіки, Національний банк України, Міністерство фінансів, а також виконавці проекту – експерти МЦПД і The Conference Board of Canada (CBOC).

28 березня директор МЦПД Володимир Нікітін, перебуваючи у Львові в рамках проекту “Методичний і навчальний супровід регіональних громадських організацій з підготовки та проведення кампаній громадського лобювання”, взяв участь у круглому столі “Самочинне будівництво в історичній частині міста Львова: перспективи врегулювання”. Захід організували Львівське представництво Громадянської мережі “ОПОРА” за підтримки Міжнародного фонду “Відродження”.

19–23 березня аналітик МЦПД з європейської інтеграції та зовнішньої політики Наталія Шоповалова перебувала в Брюсселі у рамках програми European Union Visitors Programme. Аналітик Центру зустрілася з експертами Європейської Комісії, Європейського парламенту, Ради ЄС, Європейського економічного і соціального комітету, Брюссельського бюро зв'язку Міжнародної організації з міграції, Ради Європи.

У цих країнах глава держави має право розпуску парламенту із суто політичних міркувань.

В українському контексті дострокові вибори у разі їх проведення матимуть схожу функцію – вони підтвердять мандат політичних сил. Однак самі вибори не вирішать ключових проблем української демократії. Вони не гарантують ані демократизації політичної системи, ані залагодження політичного конфлікту. Існує висока ймовірність, що наступна коаліція і уряд матимуть ті самі конфлікти з Президентом, і це призведе до тієї самої кризи, що існує зараз.

Переговори – втрачені шанси

Легітимним і демократичним способом вирішення конфлікту завжди є переговори. Однак зміст і наслідки круглих столів 2006–2007 років дискредитували переговори як інструмент залагодження політичних конфліктів.

Переговори не мали стратегічного характеру, не були спрямовані на усунення причин політичного конфлікту. Їх змістом не було утвердження демократичних і правових основ для діяльності уряду, опозиції та всіх гілок влади.

Сторони не ставили за мету досягти порозуміння щодо пріоритетів розвитку політичної системи чи державної політики, а використовували переговори як тактичний засіб у політичній боротьбі, обмін поступками у вигляді посад, повноважень чи прав, що часто порушували принципи демократії чи верховенства права, як, наприклад,

закон про Кабінет Міністрів чи імперативний мандат, що мав лікувати симптоми недемократичної хвороби недемократичними методами. Винесення на порядок денний Універсалу національної єдності було передчасним намаганням демократичними методами узгодити питання державної політики, коли треба утвердити застосування самих цих методів. Тому доки не буде змінено порядок денний і підхід до переговорів, шансів на те, що вони зможуть вивести політичну ситуацію з кризи, немає.

Потрібні переговори щодо необхідної зміни правил

Для нинішньої політичної кризи важливо, аби вона була вирішена легітимним і конституційним способом і послугувала поштовхом для створення інститутів, процедур і правил, за яких будь-які політичні гравці не зможуть собі дозволити порушувати правові норми і свободу політичної конкуренції. Усім відомий потрібний для цього перелік реформ (судової системи, державного управління та ін.), проте жоден з урядів не зміг їх запровадити. Тому нагальне завдання – встановити реальні причини цих невдач і визначити їх як головні пріоритети, які потрібно виконувати. ■

За додатковою інформацією звертайтеся до аналітика з європейської інтеграції та зовнішньої політики Наталії Шаповалової за телефоном (044) 484-4400 чи електронною поштою nshapovalova@icps.kiev.ua.

Новини проєктів

МЦПД завершив виконання проєкту “Стратегія вищої освіти в Таджикистані”, донор і партнер якого – Програма підтримки вищої освіти Інституту відкритого суспільства (OSI/HESP). Упродовж чотирьох місяців аналітики МЦПД надавали Міністерству освіти Таджикистану експертну підтримку у підготовці стратегії розвитку вищої професійної освіти. На початковому етапі проєкту обговорено концепцію стратегії. Далі експерти Центру допомагали в дотриманні європейських форматів підготовки концептуальних документів у форматі публічної політики, а також рецензували тексти. У результаті проєкту передбачається, що Міністерство освіти Таджикистану має прийняти розроблену стратегію як офіційний документ.

У рамках проєкту “Сприяння законодавчому забезпеченню гендерної рівності в Україні” аналітики Центру працюють над двома зеленими книгами. Робочі назви документів: “Механізми захисту від дискримінації за ознакою статі: варіанти для України” та “Можливі варіанти забезпечення рівного представництва жінок і чоловіків у виборних органах України”. Мета проєкту, який за фінансування Європейської Комісії МЦПД здійснює разом з Українським освітнім центром реформ (УОЦР), – посилення рівноправної участі жінок у політичних процесах та ухваленні рішень.

Випереджальний індекс: у II–III кварталах 2007 року економіка продовжуватиме зростати високими темпами

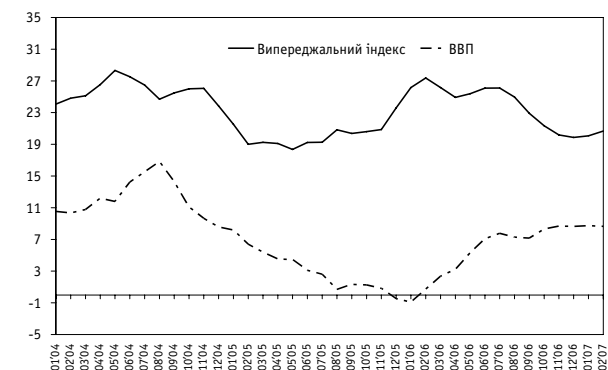
Система випереджальних індексів – один із сучасних інструментів короткострокового прогнозування розвитку економіки. МЦПД започатковує регулярний розрахунок такого індексу для України. Створений нами індекс покликаний слугувати одним з допоміжників у оцінці перспектив економічного розвитку у короткостроковій перспективі.

На початку 2007 року прискорення річного приросту випереджального індексу відновилося. Річне зростання випереджального індексу в лютому 2007 року становило 20,69 проти 19,87 у грудні 2006 року. Головний чинник прискорення зростання індексу – зростання цін на чорні метали на зовнішніх ринках. Водночас внесок інших компонентів індексу порівняно стабільний.

Прискорення приросту індексу свідчить про позитивні фундаментальні чинники економічного розвитку у II–III кварталах 2007 року. Проте існує невеликий тиск у бік сповільнення темпів зростання економіки у II кварталі 2007 року, визначений спадною динамікою приросту індексу наприкінці 2006 року.

Зміна випереджального індексу та ВВП

тримісячна ковзна річна зміна, %

Джерела: Держкомстат, МЦПД

Докладніше – див. http://www.icps.com.ua/doc/ICPS_LEI_February2007%20U.pdf.

вісник центру є щотижневою публікацією Міжнародного центру перспективних досліджень, що розповсюджується електронною поштою. Якщо ви хочете бути внесеним до списку розсилання бюлетеня, надішліть інформацію про себе на адресу marketing@icps.kiev.ua, тел. (044) 484-4410, факс (044) 484-4402. Архів вісника центру зберігається за адресою <http://icps.com.ua/publications/nl.html>. Редактор вісника центру Ольга Львова (olvova@icps.kiev.ua), тел. (044) 484-4400. Передрук матеріалів дозволено з відома Центру.